

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

~~~~~  
X. BIND. 1884—85.  
~~~~~

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET.

To gamle Dokumenter af 1477 og 1522 vedkommende Visborggård.

Meddelte af J. Kinch.

På den gamle, anselige Herregård Visborggård gjemmes endnu et Låsebrev af 1477 på Gårdens daværende store, samlede Ejendomme, der foruden dens nuværende udstrakte Marker og Skove omfattede Herregården Havnø, overhovedet hele Visborg Sogn og en Strækning mod Vest hen til og lidt ud over Villestrup Å. Efter Opfordring af Visborggårds nuværende Ejer, Hr. Godsejer J. Kjellerup, skal jeg her meddele en Afskrift af ovennævnte Låsebrev i det Håb, at det i flere Henseender ikke vil være uden Interesse, og forsyne det med nogle oplysende Bemærkninger.

Låsebrevet støtter sig til en Lavhævd af 1468, som kun er bevaret i en af Kammerherre Fred. v. Arenstorff til Visborggård bekræftet Kopi, som endda kun er tagen efter en ældre Kopi. Den foreliggende Text af Lavhævden kan således ikke gjøre Fordring på fuldstændig Pålidelighed; men det viser sig dog, at den i nogle Henseender er rigtigere end Texten i det originale Låsebrev, og dette er ikke så forunderligt, da Lavhævden er nedskreven på Visborggård af Mænd, som personlig kjendte de stedlige Forhold, medens Låsebrevet er affattet i Kjøbenhavn af Personer, med hvem dette ikke var Tilfældet. Vel havde de Lavhævden eller, rettere sagt, Tingsvidnerne om den fra Hindsted Herredsting og Viborg Landsting for sig til at afskrive Indholdet efter; men Ube kjendtskabet med de stedlige Forhold kunde let bevirke en

og anden Unøjagtighed i Angivelserne af disse. Af sådanne Unøjagtigheder findes således virkelig enkelte i Låsebrevet, der kunne rettes efter Lavhævden, uagtet denne sidste, som sagt, kun haves i en Kopi.

Lavhævden lød efter den bevarede Kopi således:

»Alle Mænd, dette Brev ser eller høre læse, helse vi »Byrgi af Ovegaard, Las Pedersen af Balle¹⁾, Law Kielsen »af Sk²⁾, Jep Henriksen, Jesp. Povel- »sen, Væbnere, Povel Nielsen i Rostrup, Anders Sammersön (?), »Mathis Persen af Hadrup, Jon Persön i Vedum, Anders »Bondi, Mads Lam í Vive, Jens Persen i Ove, Marqvard »Troelsen, Las Troelsen, som Bønder (ere), og Anders Mor- »tensen evindeligt med Gud, og kundgjøre vi med dette vort »åbne Brev, at År efter Guds Byrd 1468, den Mandag næst »efter 12te Dag Jul da vare vi nærværende og andre gode »Mænd, som da nærværende var i Visborggård, så der og »hørte, at velbårne Mand Jens Madsen af Visborg vorde lov- »lig og skjellig med Lovhævd Visborggård med alle sine rette »Rettighed med gode fribårne Mænd og med gode Ejerebønder, »og som Folk fandt ham for Rette og Ting, og så Meget, »som han nu i Hånd og Hævd haver, med Ager og Eng osv.

Derefter fortsættes Opregningen af Ejendommene ligesom i Låsebrevet med de Afvigelser, som ville blive anførte ved dette, hvorpå der sluttes således:

»Det vi så og hørte, at han gjorde så sin Lavhævd, til »Vidnesbyrd tilhænge vi vores Indsegle nedenfor dette vort »åbne Brev. Datum anno, die et loco ut supra.

Den Mand, der således 1468 indvordede Visborg med dets Tilliggende, var Jens Madsen af Familien Munk (med Vinranken). Selv nævnes han, såvidt jeg véd, førstegang 1442; men Familien havde da allerede ejet Visborg idetmindste i 100 År og måske meget længere og ejede det fremdeles til noget hen i det 16de Århundrede, da Gården ved Giftermål gik over til Seefeld'erne. — Det er påfaldende, at Jens Madsen i dette Dokument kun nævnes som »velbårne Mand«.

¹⁾ Udentvilt af Familien Kruse til Ballegård i Falslev Sogn.

²⁾ Måske Skjellum; dog véd jeg ikke, om der nævnes Adelsmænd som boende der i Sognet.

ikke som »Herre«, uagtet han idetmindste siden 1458 havde været Ridder¹⁾.

Låsebrevet lyder, som følger:

»Wii Cristiern meth gudz nade Danmarks Sverigis Norges Vendes oc Gotes koningh hertugh j Slesuigh oc j Holsten Stormarn oc Ditmersken hertugh greffue j Oldenborgh oc Delmenhorst göre alle widerlight ath aar effter gudz byrd »mcdlxxseptimo then neste fredagh effter sti Laurenoij dagh »for oss wort elskelige raad oc gode men pa wort retthertingh »j grabrödrecloster stowe j Köpenhaffn nerwerendes oss elskeligh oc werdugh fader biscop Jens i Arus her Johan Huidkop »ridder Henrik Megenstorp wor landzdommer j Sieland Pether »Nielsen landzdommer i Skane Oleff Mortensen landzdomer i »Nörrejutland Jep Clausen borgemestere i Köpenhaffn Tyge »Jensen oc mange andre gode men, ther tha nerwerendes »were, wor skicket hederligh oc welbyrdegh mandz bud her »Jens Madsen ridders i Wesborgh oc i rette lagde for oss »breffue oc bewisinge aff Hinsteth herretstingh oc aff Wiborghlandztingh wdgifne ludendes ath hans laghøringe wore innen »fore fire stocke oc kundgiorde, ath han induorde loglige oc »skellige godz oc ejendom meth lageheffd som her effther neffnis, meth alle theris rettighet, oc wor hans log melth stadugh »oc weth sin fulle macht, forthij hun wor loglige giffuen »loghthimedags meth gode friborne men oc jordegende bönder, »som fogden oc herretsmen funde hannem fore meth rette til »sin heffd aff thinge fförst Wesborggord meth alle sine rettighet, som han nu j handh oc heffd hawer, meth ager, engh, »skow, mark kier oc moose fiskewatn oc fægangh, woth oc »thiwrt, ehvad thet helst er eller neffnis kan enktet wnnertaget »oc besynnerlige mellom Munkeskow oc Karoplund aen neder »ath midströme pa den syndre side til Wesborgh oc swo aen »östher till mölledam tager wedh²⁾, meth dam oc damsbond

1) Se Barner: Famil. Rosenkr. I., S. 149. 152. 154. 202; men mærkeligt nok synes der også efter »Ældste Archivreg.« II., S. 226 og 267 at forekomme en Jens Madsen (af Visborg) uden Titlen »Herre«. Det må dog bemærkes, at de Breve, i hvilke »Herre« ikke findes, ikke haves i Originalerne.

2) Lavhævden: Aæn ned til Øster-Möldam tager ved. Som det af det Følgende vil ses, lå der dengang højere oppe ved samme Å en anden Mølle, som kaldtes Vestermølle.

»flod oc flodstet, pa then nörre side then bek¹⁾, som löber
 »imellom Westere Karop og Østere Kaarop, pa then östre
 »side til Östre Karop, oc becken endelanght op ath midströme
 »till thet dige, som det skowskell er mellem Kitterop²⁾ og
 »Östre Kaarop oc swo diget wd till een steen, som stander
 »op synden oc östhen weth then wey, som löber mellom Sale-
 »bergh³⁾ oc mellom Kaarop mölle, swo thet skowskell wd,
 »swo lenge (o: indtil) thet skowskell kommer mellom Witthum⁴⁾
 »oc Östre Kaarop oc ther i aen, oc swo aen reent neder ath
 »midströme ath then syndre oc westre side till Wesborgh oc
 »swo till een gammell stij, kalles Kepperstij, oc swo then Kep-
 »perstij reth wd jndtill Sandwadet⁵⁾ oc swo fra then wey fra
 »Sandwadet oc swo indtill Kackewad⁶⁾, swo fra Kackewad
 »till een bek, som kalles Markeskelsbek reent ath fiorden till
 »Dypshöfddh oc alth, ther er synden oc westen fra then for⁷⁾
 »Kepperstij wey oc Markeskelsbek oc aen wd till fiordhen till
 »Wesborgh oc Lowenkier till reth friet enmerke oc serdelis tag-
 »marken⁷⁾ till friet enmerke, oc swo framdeles Dypeshöfdd op
 »ther synden om Haffnen öö till then bek, som löber östher
 »weth Hadsund meth alegordz sted oc alle andre rettighed,
 »oc swo framdeles thet samme bek op oc Lunddall⁸⁾ op oc
 »swo westhen op till godzet hweden⁹⁾ till den steen, som

1) Lavh. indskyder her det nödvendige Ord: op.

2) Byen Kitterup blev nedlagt 1570, da Herregården Vifertsholm oprettedes.

3) Salebergh er naturligvis det nuværende Soelberg.

4) Nu »Veddum«.

5) Har omtrent været ved Bræmshuset.

6) Navnet Kokkevad findes endnu på Skjellums Udskiftningskort, noget længere mod Øst.

7) Betydningen af dette Ord, som endnu findes 2 Gange i dette Låse-brev og 1 Gang i den derefter aftrykte Dom, forekommer mig noget tvivlsom. I Oldnordisk betyder et Tagmark eller Tagmerki et Grændseskjel; men da denne Betydning ikke passer her, betyder Ordet måske et Rörskjær, ligesom Tagskjær (»tageskörd«) i et Dokument af 1496 (Barner: Famil. Rosenkr. I., Diplom., S. 190).

8) Lagh.: »Koedal«; men rimeligvis menes dog her de nu såkaldte »Linddale«.

9) Ved dette Navn med dets mærkelige Skrivemåde må menes det Sted, som nu kaldes Gåsetveden.

»ligger norden weyen mellom Wesborgh oc Högord¹⁾, oc swo
 »westen Sanddall nether till et kier, som heder Harekiær, oc
 »swo framdeles j then bek, som kalles Krawelbek²⁾ oc Kra-
 »welbek reth wd till aa, som löber fra Westermölle, tesse
 »for^{ne} becke oc aer meth alle theris rette tilliggelse oc rettighet,
 »som nw er neffnd enktet wnnertaget, möllesteder meth theres
 »damme oc damsonde, flodh oc flodestede oc fiskewatn till
 »Wesborgh. — Item jnduorde han Haffne öö meth all sin
 »retteghet, som er ager engh fiskewatn fægangh enktet wnnert-
 »taget, alegordz stede een örede gord³⁾ j wedell oc serdeles
 »en tagmarke for eet friet enmerke. — Item all Wesborgh
 »by induorde han, besynnerlige then gord, som Find Jeipen
 »jbor, meth all sin rettighet oc enmerke enktet wnnertaget,
 »item then gord, som Mickell Powelsen jbor, item thet boll,
 »Jes Henriksen jbor, thet boll, Matts suder jbor, thet boll,
 »Jes Truedsen jbor, thet boll, Anders Powelsen jbor, item
 »then gord, Oleff Brwn jbor, item thet boll, Henrik dieghen
 »jbor, thet boll, Joon Holm jbor, item thet boll, Jes Lauren-
 »sen jbor, thet boll, Jes Mogensen jbor, thet boll, Jep Skegge
 »jbor, thet boll, Knwd Mwle jbor, thet boll, Oleff Holm jbor,
 »thet boll, Pether Powelsen jbor, then gord, Simon Persen
 »jbor, then gord, Nis Jansen jbor, then gord, Nis Lagesen
 »jbor, then gord, Matts Laurensen jbor, then gord Nis Pe-
 »thersen jbor, then gord, Grijs jbor, then gord, Llas Jensen
 »jbor, tesse for^{ne} gorde oc bolle meth alle theris rette tilliggelse
 »oc rettighede jnduorde han for hans rette arffuegodz effter
 »hans fader oc moder, agre, enge, skowe, marke, enmerke oc
 »tagmarke, ehvad thet er, enktet wnnertaget, swo ath ingen
 »hawer dell eller fellugh j for^{ne} gorde oc godz wden han oc
 »hans arffuinge, j hvo the helst ere eller ware kwnne unnen-

1) Ved Vejen mellem Visborg og Vive ligger et Hus, som kaldes Høj-
 gårdshus.

2) Kravelbæk må upåtvivlelig være den Bæk, som sydfra forener sig
 med Korup Mølleå noget ovenfor Møllen. Dens nuværende Navn
 er Fuglebækken. Ved Sammenløbet af disse 2 Vandløb vende vi
 således tilbage til det Punkt, hvorfra Skjellet udgik.

3) Af en sådan fandtes endnu for noget over en Menneskealder siden
 Levninger.

»taget the enge, som Aow¹⁾ kirke hawer ther ebland, som
 »kalles Bispenge, oc then engh, som Skællum²⁾ kirke hawer
 »oc ther ebland, — item unnentogh han oc lydelige lille Jes
 »Laurensens gord oc then gord, som Jes Findsen oc Anders
 »Nielsen jbor, oc thet boll, som Hans skrædder jbor meth
 »for^{ne} gordes oc boles alle rette tilliggelss enktet wnnentaget³⁾,
 »— item undertogh han oc Wesborgh kirkes gord, som Swend
 »smed jbor, meth sin tilliggels. Item jnduorde han med lage-
 »heffd then gord, som Pether Alsing jbor, meth sin rettighet
 »swo made, ath Wesborgh kirke skall haffue arlige aar een
 »öre korn aff for^{ne} gord. — Item worde han Glerop oc deel
 »j Borop meth alle theris retteghet alle iiij wege till marke-
 »mode enktet wnnentaget, besynnerlige fra Arffuebergh kroge,
 »som then steen staar, swo framdeles Wrathmodt neder mellem
 »Borop oc Brumenbergh⁴⁾, swo framdelis nether fra then dall,
 »som stor östhen oc norden fra Gammel watz mölle oc swo
 »twert offuer aen till then steen, som star pa westhen side
 »aaen, swo westhen fra möllen ath then dall, swo jndtill then
 »wey, som kalles Skayellerwey, swo fra Skayellerwey oc ind-
 »till een moose, som kalles Brendemoose, swo östen om then
 »engh, som her Anders Jacobsen tilhörer, oc swo jndtill den
 »bek, som kalles Swrbek, oc ænghen pa bode sider, oc swo
 »jndtill aen oc aen ath midströme neder till een bek, kaldes
 »Sadehuad⁵⁾ wnnentaget then engh, som Aasdorp⁶⁾ kirke
 »hawer ther ebland oc the xiiij stycke jord, som Marquard
 »Twesen skall wdlegge thennem till Aasdorp kirke, oc swo
 »framdeles osten op ath Sadelwath oc til en steen, som stor
 »norden oc westen wedh Wimmelkiær⁷⁾, swo framdeles fra then
 »steen lige at kerret oc til then steen, som ligger i Wimmelkier⁷⁾,

¹⁾ Ove. — Måske sammensat af a-å (da det ligger ved en Å) og det »Hov« eller »Hove«, der forekommer som Navn på flere Landsbyer.

²⁾ Den By, hvis Navn nu skrives Skelund, men ikke blot i ældre Tider var, men endnu efter Egnens almindelige Udtale er Skjellum, hvilken Skrivemåde derfor burde optages påny.

³⁾ Disse 2 Gårde og 1 Bol må have været det Gods i Visborg, som ifølge den herefter følgende Dom af 1522 tilhørte Kronen.

⁴⁾ Brumenbergh eller, som det senere i Låsebrevet skrives, Brunensbergh må være det nuværende Brøndbjerg.

⁵⁾ Lavh.: Sadelvad.

⁶⁾ Nu »Astrup«.

⁷⁾ Lavh.: Wirikier.

»swo lige synden till Jekebergh, swo langt som rygge reen
 »gaar til hord jorden tager synden til Borop, fframdeles
 »östher side fra Jekebergh, som then steen staar, som Jons
 »Bude wor, swo framdeles fra then steen oc til en annen,
 »som staar synden oc östen fra Greffuens höye¹⁾, oc till en
 »steen, som star mellom höyen og mellom Ödycken becke,
 »oc becken nether till bode grene, at midströmen synden til
 »Borop. Item worde han Ödicken beche nether mellom Tistæt
 »oc Glerop till thet synderste oc thet österste pa Geetzhöye²⁾,
 »som the gamble holweye hawe löpeet til Glerop, swo norden
 »aa till then steen, som star j hoolweyen, oc swo nörrre Win-
 »thring kerrishoole, som then steen staar, swo fra then steen
 »oc till then athelwey, som nw er mellom Tistet oc Glerop,
 »oc swo athelweyen ath wd till dæmingen oc dæmingen meth
 »dam oc damsbond, flod oc flodstet oc alth synden till Glerop,
 »item synder op mellom Borop oc Glerop oc swo langht till
 »then steen, som sannemend giorde tugh mellom Brunensbergh
 »oc swo Glerop, oc swo nether lige till the gamble holweye
 »synder weth Geetzheyde oc synder till then steen, oc swo
 »östher wd meth Leerbecken, som sannemen giorde theris
 »tugh mellom Glerop oc Brunebergh, westen til Borop oc
 »östen til Glerop, item fra then steen til then högh, som sanne-
 »mend giordæ theris tugh mellom Wra oc Glerop oc mellom
 »Wra oc Wme³⁾, pa then östre side till Glerop, oc swo östhen
 »fra then högh till een annen högh, som star östen weth
 »Wme³⁾ weyen, som ligger til Glerop, som then steen star
 »östhen oc lwder norden weth höyen, oc swo östen synden
 »om Kalbek⁴⁾ oc till thet tweekastet gryfft, oc geniste fra then
 »gryfft thwert offuer becken, som kalles Grawelbek, swo twert-
 »offuer then wey, som löber fra Glerop jndtill Hadsund, swo j thet
 »kier, som kalles Halekier⁵⁾. — Item worde han han sæg-dall⁶⁾

1) Navnet måske bevaret i »Greve Huset«.

2) Nu Gjedhede Huset.

3) Lagh.: Wiwe.

4) Nu Kolbek Huse.

5) Gravelbæk og Halekjær kaldtes ovenfor Kravelbæk og Harekjær. Navnet Halkjær er endnu bevaret.

6) Lavh.: »Segdal«. Originalen må vistnok have været utydelig skrevet på dette Sted; thi der kan neppe være Tvivl om, at der egentlig skal stå »seg del« (sig Del).

»oc fellugh i all Skellumskow, som hans fader oc foreldre
 »(o: Forfædre) haffde j hand oc heffd, besynnerlige i Alnsstocke
 »Gandstocke¹⁾, wnnentagen then rette engh, som the hawe til
 »scollum²⁾ westen Kakiwath oc then engh, som ligger östher
 »wnder Lowenkier mellom the becke, som ligge till Jesper
 »Findsens gord i Skellum, oc then engh, som ligger ther nest
 »hoos, som ligger till Nörregord, som Nis Jensen jbor³⁾. —
 »Item wor for^{ne} lageheffd loglige tilbuden thry samfelle thingh
 »pa Hinstet herristingh, oc ther wor engen j nogre made⁴⁾,
 »effther thij som the breffue ydermere jnneholde oc wduise,
 »som tha j rette loge for oss, oc ther pa haffde han wort
 »stadfestelse meth fire wore dombreff, thet fierde skreffuet pa
 »perment meth hengende jncigle, item wor alminneligh steff-
 »ningh pa sex wger oc eet aar offuer alth wort rige Danmark
 »pa for^{ne} godz, ther till sex wgers steffningh offuerhörilse,
 »hulke tider på for^{ne} wore breffue alle framgangne ære log-
 »lige weth theris fulle thimer oc data oc ther emodh ære
 »enghen breff taghen aff oss j nogre made. Thy tildöme wij
 »nw for^{ne} her Jens Matsen oc hans arffuinge ffor^{ne} gorde oc
 »godz meth alle theris rette telliggelse, agre, enge, skowe,
 »marke, fiskewatn, fægangh, tagmarke, möller, möllestede meth
 »dame oc damsbonde, flodh oc flodstede, alegordzstede oc örede
 »gord, ehvad thet helst er eller neffnis kan, enkten wnnentaget,
 »at-haffue, nyde, bruge oc beholde till ewinnelige ege effter
 »hans obne breffues ludelss, wnnentaghne the gorde oc godz
 »meth alle theris telliggelss, som for^{ne} staa, fforbiwtendes nogre
 »oc alle, ehuo thet helst ere eller wære kwnne, for^{ne} her Jens
 »Matsen eller hans arffuinge pa for^{ne} gorde oc godz eller nogre
 »theris tilliggelssse hær emod at-hindre eller hindre lade,
 »møyde, vmage, eller wdi nogre made effter thenne dagh
 »vforrette oc sette wij then sagh ewinnelige tigelse wppa. —
 »Datum anno die et loco supra dictis, in cuius rei evidens
 »testimonium sigillum nostrum ad causas presentibus est appen-
 »sum, teste Effrardo Grubbe de Tryggewelde justiciario nostro

¹⁾ Alnsstocke, senere Als Stokke, må have ligget på Grændsen af Als (tidligere Alnæs) Sogn. Navnet Gandstocke kan ueppe forklares.

²⁾ Lavh.: »Skellum«, som upåtvivlelig er det Rette.

³⁾ I Skellum S. findes endnu 2 Gårde, som kaldes Nörregårde.

⁴⁾ Her må jo mangle nogle Ord, f. Ex.: som talte derimod.

»dilecto in fidem et testimonium omnium et singulorum pre-
»missorum.

Som man vil have set, indvordes samtlige Ejendomme under 2 Hovedparter, det egentlige Visborggård med Tilliggende og et vestligere Komplex, som omfatter Byerne Glerup og en Del af Borup, hvortil kommer Havnø og Andel i Skjellum Skov, vistnok som Tillæg til det første Hovedparti, Visborg, som er Hovedejendommen.

Dennes Grændseskjel begynder ved Korup Mølleå, noget ovenfor Møllen, der hvor den sydfra kommende Kravelbæk forener sig med Åen. Nordenfor Åen lå Korup Lund, sydfør den den nu forsvundne Munkeskov. Tæt ovenfor Korup Mølle, som også kaldes Østermølle i Modsætning til en længere oppe ved Åen liggende, senere nedlagt Vestermølle¹⁾, går Grændsen imod Nord, idet den følger en i Mølledammen faldende Bæk, der løber mellem Vester- og Øster-Korup. Derefter følges Skovskjellene²⁾ mellem Øster-Korup og Kitterup (nu Viffertsholm), derpå mellem Øster-Korup og Veddam, ned igjen til Mølleåen, som derpå danner Grændsen, først mod Nord, derpå mod Øst, indtil omtrent lige Øst for Visborg, hvor Grændsen strækker sig først mod Øst langs Keppersti nordenfor Lauenkjær, hvis Grændse imod Nord endnu kaldes Keppersti Grøft, derpå mod Syd østenom samme Kjær ud i Fjorden ved Dypeshøfd. Tæt østenfor Hadsund forlod Skjellet igjen Fjorden og fulgte vistnok ganske den nuværende Sognegrændse indtil Kravelbæk, som derefter dannede Skjellet mod Nordvest, så at Glerup By ikke hørte til det oprindelige Visborggårds Ejendom. Dennes Grændser faldt derefter sammen med Sognets med Undtagelse af, at Øster-Korup lå udenfor Sognet, men Glerup indenfor dette.

Kun på 1 Sted kaldes Hovedgården Visborggård, ellers blot Visborg. Det er jo heller ikke den, som har fået Navn af Byen, men omvendt. Dette tyder på, at Visborg er et

¹⁾ En Grusdyngte betegner måske endnu dennes Plads.

²⁾ Et Vidnesbyrd blandt mange om, at de her indvordede Ejendomme tidligere vare meget rigere på Skov end nu.

ældgammelt Høvdingsæde. Høvdingen har bygget sig en Kirke og samlet en Koloni ved Gården og på dens Grund, rimeligvis Gårdsæder, som skulde dyrke hans Marker, imod at et større eller mindre Stykke Jord overlodes dem. Derfor består Byen ligeså meget af Bol som af Gårde. Byen, Kirken og Sognet fik naturligvis deres Navn efter Gården. — Vi se derfor også, at Hovedgårdens Grændser bestemmes således, at Bønder-Gårdene og Bolene indbefattes indenfor dem. Når alligevel nogle enkelte Gårde, Bol og Engstykker danne som et Slags Enklaver, der undtages fra Indvordningen, må dette bero på særlige Dispositioner, som ere trufne med Hensyn til dem. Når således nogle Enge tilhørte Ove Kirke, en Eng Skjellum Kirke, 1 Gård og 1 Øre (= c. 4 $\frac{1}{2}$ Td. Korn) i årlig Indtægt af en anden Gård Visborg Kirke, så forklares dette let ved gudelige Gaver af en af Hr. Jens Madsens Forfædre eller Forjængere, så meget snarere, som man ser, at den øvrige Indtægt af den sidstnævnte Gård tilhører Visborg. Om de Enge, som tilhørte Ove Kirke, siges der, at de kaldtes »Bispenge«; de må vel altså engang i en eller anden Anledning være afståede til Biskoppen (i Viborg), som atter mod eller uden Erstatning har overladt dem til den nævnte Kirke. 2 Gårde og 1 Bol tilhørte, som vi have set, Kronen, uden at det kan oplyses, hvorledes den er kommen i Besiddelse af dem¹⁾.

En Besiddelse, som vistnok oprindelig hørte til Visborg og synes at indbefattes under dette, når der siges, at dettes Grændser gik »synden om Hafnø«, men senere dog indvordes særskilt, er det nysnævnte Havnø, en Ø i Mariager Fjord, af hvilken i Forening med en Del af Visborgs Jorder og Skove senere dannedes den nuværende, betydelige Herregård.

Til Visborg har måske også oprindelig hørt den Andel i Skjellum Skove, som Hr. Jens Madsen til Slutning indvorder.

Derimod har det Gods, som indvordes som Nr. 2 eller 3 (efter Visborg og Havnø), vistnok oprindelig udgjort er særegen Ejendom, da det indvordes for sig, og dets Grændser angives for sig, uagtet dets østlige Ende stødte umiddelbart

¹⁾ Visborg havde også tidligere været delt; thi 1348 solgte Hr. Palne Jonssön Anders Niklessön af Visborg alt det Gods i Visborg, som Torbern Jonssön havde ejet. (Da. Atlas, V., S. 100).

op til det egentlige Visborg Gods. Det omfattede Byen Glerup, som nu udgjør den vestligste Del af Visborg Sogn, og en Del af Byen Borup, nu til Astrup Sogn, rimeligvis fortrinsvis den Del af Borup, som ligger østenfor Villestrup Å. Dog synes Grændserne tildels at overskride denne Å; men de ere rigtignok i det Hele så utydelig og tilsyneladende så forvirret angivne, at det er mig umuligt at hitte Rede i dem. Såmeget synes dog at kunne ses, at den indvordede Ejendom udgjorde en sammenhængende Strækning, hvis Grændser angives under Et, så at de enkelte Gårde og Bol slet ikke nævnes. Også her nævnes dog nogle mindre Enklaver, som tilhøre Astrup Kirke.

Låsebrevets Form er den almindelige, så at der med Hensyn til den Intet er at bemærke.

Til Fuldstændiggjørelse af de Oplysninger, som indeholdes i ovenstående Låsebrev, lader jeg herefter følge en Afskrift af et Dokument af 1522, som angår Grændsen mellem Visborggård og det nu fraskilte Havnø og tillige gjør os bekendte med Hr. Jens Madsens nærmeste Efterkommere. Til lettere Forståelse forudskikkes følgende Bemærkninger.

Da Jens Madsen blev en gammel Mand, trak han sig tilbage fra Verden og tog sin Bolig ved Mariager Kloster, hvor han ejede eller også nu først købte eller opførte sig en Gård. Sin eneste Søn, Munk Jensen eller, som hans egentlige Navn skal have været, Niels Jensen Munk, overlod han Størstedelen af Visborggård, og Svigersønnen, Hans Lykke (hvad Navn dennes Kone havde, er neppe bekendt) Havnø tilligemed den såkaldte Sundskov, der rimeligvis har ligget i Nærheden af Hadsund. Havnø synes dengang kun at have været bebygget med 3 Bol. Til disse havde der hørt nogle Engstykker i Lunekjær (el. Lauenkjær); dem tog Jens Madsen fra dem og lagde dem til Visborggård. Sig selv forbeholdt han en anden Engstrækning i Lunekjær, som han vilde bruge til sin Gård i Mariager. Sine 3 øvrige Døtre, Maren, Ellen og Margrethe, som rimeligvis allerede dengang alle vare gifte (med hvem, vides neppe) har han rimeligvis tildelt sine øvrige Besiddelser.

Hvor mange År Hr. Jens Madsen har bot ved Mariager, vides ikke; sidste Gang nævnes han 1495, da han med sin endnu levende Hustrus Samtykke skjænkede 6 Gårde og 1 øde Bol i Skringstrup i Skals Sogn (Rinds Herred) til et Kapel, som han lod opføre på Sydsiden af Klosterkirken¹⁾. Samme År skjænkede han ved et andet Brev den Gård, som han bebode, med alle dens Huse og Bygninger til Klosteret, dog således, at dette først efter hans og hans Hustrus Død skulde indtræde i Besiddelsen²⁾. Rimeligvis er han død samme År. Hans og hans Hustrus, Annas, Ligsten findes endnu nogenlunde bevaret i Mariager Kirke, men indeholder ikke meget Andet end Navnene³⁾.

Hans eneste Søn, den ovennævnte Munk Jensen, må enten være død for Faderen eller omtrent samtidigt med ham, efterladende sig en Enke, Inger Andersdatter, en Datter af Hr. Anders Jakobsen (Björn) til Vorgård, og en Søn, Jakob, som spiller en Hovedrolle i den Proces, som endes ved nedestående Dom. »Dansk Atlas« nævner en Søn Jens, som skal være død 1512 eller kort efter ugift; men det er vistnok en Forvexling med Jakob, som endnu levede 1522, men var ugift og rimeligvis døde kort efter. Da der på flere Steder, deriblandt også i Konklusionen af den efterfølgende Dom af 1522, tales om »Munk Jensens Börn«, må det dog antages, at der foruden Jakob endnu har været 1 eller flere Börn i Live, måske snarest Døtre. Moderen giftede sig påny med Jens Tygesen (Sefeld) til Dalsgård i Vive Sogn, til hvis Slægt Visborggård gik over, da hans Hustru arvede den efter sin ovennævnte Søn, Jakob Munk.

Ved Skiftet efter Hr. Jens Madsen, ved hvilket Hr. Jakob Andersen til Vorgård, Fru Ingers Broder, var sine Søsterbørns Værge, beholdt disse Visborggård, og Hans Lykke Havnø overensstemmende med den af Jens Madsen i hans levende Live trufne Bestemmelse, og med Hensyn til den Del af Lunekjær, som Sidstnævnte havde forbeholdt sig, bestemtes det, at de 2 Trediedele skulde tilfalde Visborggård, den ene Trediedel Havnø; men der opstod meget snart, som det synes,

¹⁾ Da. Mag. VI., S. 196.

²⁾ Smst., S. 115.

³⁾ Jy. Saml., VI., S. 131.

Stridigheder, dels om de Engstykker i Lunekjær, som tidligere havde hørt til de 3 Bol på Havnø, dels om Udstrækningen af den såkaldte Sundskov. Disse Stridigheder, som efter Hans Lykkes Død fortsattes af hans Søn, Peder Lykke, som skriver sig »til Demstrup« (i Gjerlev Herred), afgjordes først 1522 ved Dom af en dertil nedsat kongelig Kommission. Da Originalen til dette Dokument ikke har været tilgængelig for mig, leveres det her efter en Afskrift fra forrige Århundrede, som på et enkelt Sted nær synes at være fuldkommen pålidelig med Hensyn til Indholdet, hvorimod den ikke følger Originalens Skrivemåde, hvorfor Dokumentet her gengives med Nutidens Retskrivning:

»Vi Stygge Krompen af Børglum, Jørgen Friis af Vi-
 »borg, med Guds Nåde Biskopper, Mogens Gøe, Ridder og Dan-
 »marks Riges Marsk, Mogens Munk, Landsdommer udi Nørre-
 »jylland, Erik Eriksen (Banner), Høvedsmand på Kallø, Malte
 »Lavridsen¹⁾ til Albæk og Niels Jensen²⁾ til Refsnæs, Væb-
 »nere, gjøre Alle vitterligt, at År efter Guds Byrd 1522, Tors-
 »dagen næst efter Sancti Michaelis Dag, vare vi forsamlede
 »udi Mariager og af højbårne Fyrste, Konning Christians etc.
 »vores kjæreste, nådige Herres Befaling havde vi der for os
 »udi Rette stævnet velbyrdig Svend Jakob Munk til Visborg
 »på den ene og ærlige Mand og strenge Ridder, Hr. Peder
 »Lykke til Demstrup på den anden Side om Dele og Trætte,
 »dennem imellem var, besynderlig om en Lavhævd, som for-
 »skrevne Hr. Peder Lykkes Fader, Hans Lykke, gjort haver
 »på Langholt, Trandbækholt og Egebergholt med nogle Bols
 »Enge liggende udi Visborg Sogn og Mark i Hindsted Herred,
 »og om en Dom, som Rigens Kansler efter samme Lavhævd
 »givet haver, hvilken samme Lavhævd og Dom forskrevne
 »Jakob Munk mener skal være gjort og givet imod Loven
 »med Uret, og derpå for os lagde han først i Rette et Afkald
 »eller Skiftebrev, besøget med forskrevne Hans Lykkes Ind-
 »segle, lydende, at samme Hans Lykke med hans Medarvinger
 »haver siddet over et venligt Skifte med deres fellige Venners
 »Råd om Gods og Arv, dennem tilfalden var efter Hr. Jens

¹⁾ Malte Lavridsen Wiffert til Albæk i Hornum Herred.

²⁾ Niels Jensen Sefeld til Refs eller Refsnæs i Nørre-Kongerslev S. i Hellum Herred.

»Madsen, og havde de udlagt og tildelt ærlig Mand og strenge
 »Ridder, Hr. Jakob Andersen til Vorgård på sine Søsterbørns
 »Vegne efter Munk Jensen for en Broderlod Visborggård med
 »al Gårdens Ejendom og Enemærkeskove undtagen Sundeskov
 »etc., item Lunekjær for et frit Endel undtagen Tredieparten
 »af den Eng, som Hr. Jens Madsen lod selv bruge til sin
 »Gård i Mariager og lejet andensteds bort¹⁾, hvilken Tredie-
 »part Hans Lykke skulde beholde med Kjær og Tagmark
 »ret op igjennem. — Sammeledes lagde han udi Rette et
 »Sandemændsbrev, hvorledes Sandemænd der af Hindsted
 »Herred havde gjort ret Markeskjel imellem Lunekjær og
 »Havnø, — sammeledes og et Tingsvidne, givet af 24 Mænd
 »til Hindsted Herredsting, og største Parten af dennem endnu
 »lever, at dennem fuldt vitterligt er i ret Guds Sandhed, at
 »de Bols-Enge, som Hans Lykke trette (3: trettede) på med
 »Fru Inger af Visborg, dennem lagde Hr. Jens Madsen selv
 »fra Havnø og til Visborg, den Tid han fik Hans Lykke
 »Havnø, også at dennem fuldt vitterligt er, det Langholt
 »haver været brugt til Fællig til Visborg, siden dennem kan
 »længst mindes, og aldrig havde Andet hørt eller spurgt. —
 »Item et Tingsvidne af Hellum Herredsting af 8 Mand, ligeså
 »lydendes. — Item et Sognevidne af Solberg Kirke af 12
 »Mænd, ligeså lydendes. — Item et Sognevidne af Bælum
 »Kirke, ligeså lydendes. — Item et Sognevidne af Vengeblæs
 »Kirke. — Item et Sognevidne af Udbyover Kirke. — Item
 »et Sognevidne af Udbyneder Kirke. — Item et Sognevidne
 »af Dalbyneder Kirke. — Item et Sognevidne af Kasteberg
 »Kirke, udi hver disse vidne 12 Mænd. — Sammeledes og af
 »Gjerlev Herredsting 24 Mænd. Alle disse for^{ne} vidne, at
 »det er dennem fuldt vitterligt, det Langholt haver været
 »brugt for Fællig til Visborg Gård og By, også at Munk
 »Jensens efterlevende Frue, Inger, havde de Bols-Enge udi
 »Værge, ulast og ukjært, indtil Hans Lykke gjorde der Kjære
 »på, med andre, flere Vidne, som langt var at skrive ud af.
 »— Item fremdeles lagde han udi Rette en Lavhævd, som
 »for^{ne} Hr. Jakob Andersen gjort haver strax efter og imod
 »forskrevne Hans Lykkes Lavhævd, og havde indvaret for^{ne}

¹⁾ Meningen må være, at Hr. Jens Madsen undertiden brugte Engen selv og undertiden lejede den bort til Fremmede.

»Bols-Enge for Endel til Visborggård efter for^{nø} Skiftebrevs
 »Lydelse, og for^{nø} Langholt for alle Ejeres Fællig til Visborg
 »Gård og By, sammeledes og Jens Tygesens¹⁾ Lavhævd, og
 »en Lavhævd, som han selv gjort haver. Og derudover havde
 »vi og personligen for os her udi Dag Jens Jensen, Herreds-
 »foged udi samme Hindsted Herred, som svor for os med op-
 »rakte Fingre, at udi 18 År, det han haver været Herreds-
 »foged udi samme Herred, og tilforne, da mindes hannem og
 »var hannem fuldt vitterligt, at 3 vore nådige Herrer Lens-
 »mænd, som vare Per Brokkenhus, Villum Eriksen og Ejler
 »Bruske²⁾, gjorde hver deres Lavhævd på samme Langholt og
 »indvarde Kronen at have der Fællig udi, sammeledes og, at
 »hannem fuldt vitterligt var om for^{nø} Bols-Enge, som forskrevet
 »stander, med andre, flere Breve og Bevisninger, han for os
 »udi Rette lagde den Sag anrørendes.

»Derimod frembar og for os udi Rette lagde forskrevne
 »Hr. Peder Lykke først hans Faders Afkald lydendes, det
 »hannem var tilskiftet af sine Medarvinger på sin Hustrus
 »Vegne 3 Bol på Havnø, gives 3 Skilling Gjæsteri, med
 »deres Tilliggelse, item Tredieparten af den Eng og Tagmark,
 »som Hr. Jens Madsen lod bruge til sin Gård i Mariager og
 »solgte andensteds bort, at ligge under Lunekjær og det sam-
 »feld, item Sundskov for et frit Enemærke med sin Bredde
 »og Længde etc. — Item et Sognevidne af Als Kirke, at 12
 »Mænd vunde, det Hans Lykke havde de Bols-Enge udi sin
 »Værge udi 2 År, det 3die År tog Jakob Andersen og Fru
 »Inger dennem med Vold og Magt. — Item et Sognevidne
 »af samme Kirke af 12 Mænd, det de ikke haver hørt, det de
 »Bols-Enge, som ligge til de Bol på Havnø, haver været brugt
 »til Visborg. — Item Fru Maren Jensdatters Brev, at de Bols-
 »Enge lå til de Bol, der Skifte gik. — Item Vidne af fire
 »og tyve Mænd, at de vare nævnte til Syn til Sundskov, da

1) Jens Tygesen Sefeld, som havde ægtet Munk Jensens Enke, Inger Björn.

2) Eiler Bryske var efter A. H. Nielsen (Embedsmd. og Bestillingsmd. i Ålborg) Lensmand på Ålborghus 1518—25. Om Per Brokkenhus og Villum Eriksen har han Intet; men den Første er uidentivt Ped. Br. til Lerbæk, som 1487 var forlenet med Hønborg Len og senere som Landsdommer og Medlem af Rigsrådet må have haft et større Len.

» vand to Mænd for dennem, at Langholt var ret Enemærke
 » til Sundskov. — Derefter vandt samme fire og tyve Mænd,
 » det de så havde hørt og spurgt. — Item et Tingsvidne, at
 » en af Kronens Tjenere udi Visborg tilstod, at han ikke
 » havde brugt udi Langholt. — Item et Tingsvidne, at 4 Mænd
 » tilstod, at de havde Sundskov og Langholt til deres Svin af
 » Hr. Jens Madsen fra Fæbækken og til Sjorsig, og deres Fold
 » stod på Langholt. — Item en Mands Vidne, at den Tid han
 » tjente Hr. Jens Madsen, da var Langholt frit Enemærke, så
 » der Ingen havde Lod eller Del derudi, hverken Kronen eller
 » Kirken. — Item Fru Maren Jensdatter, Fru Ellen Jensdat-
 » ters og Fru Margrethe Jensdatters Breve, så de havde til-
 » skiftet Hans Lykke Sundskov med Langholt for et frit Ene-
 » mærke. — Item derudover og sin Faders Lavhævd, så han
 » havde indvardt forskrevne Langholt til Sundskov og for-
 » skrevne Bols-Enge til de Bol, liggendes på Havnø, — og
 » dertil Rigens Cancellers Dom, så hannem burde at nyde og
 » beholde samme Langholt og Bols-Enge, den Stund hans
 » Faders Lavhævd stod ved Magt.

» Da efter Tiltale og Gjensvar, Breve og Bevisninger, som
 » da for os på både Sider udi Rette lagde(s), sammeledes og
 » efter den Lejlighed, som vi selver meste Parten personligen
 » på for^{ne} Ejendom set, gransket og forfaret haver, af forskrevne
 » højbårne Fyrstes, vores kjæreste, nådige Herres Befalinge,
 » tog vi samme Dag til os og sagde dennem så for Rette,
 » anseende mest og over Alt blandt alle deres Bevisninge for-
 » skrevne deres Afkald og Skiftebreve, det første så lydendes
 » på Jakob Munks Vegne, at Munk Jensens Börn skal nyde,
 » bruge og beholde Visborggård med sin rette Tilliggelse, Skov
 » og Mark, Endel og Fællig, undtagen Sundskov, og ikke
 » besynderligen undtages samme Langholt, Tranbæksholt og
 » Egebergsholt, som samme Hans Lykke dog haver indvardt
 » med sin Lavhævd, — og findes ligevel adskillige Skove af-
 » skilt fra for^{ne} Sundskov med Rindhedes (skal udentviwl
 » være *rindendes*) Bække, Sigefald, Dale, Hede og Mose,
 » sammeledes og at for^{ne} Munk Jensens Börn skulle nyde og
 » beholde Lunekjær for et frit Endel, undtagen Tredieparten
 » af den Eng, som Hr. Jens Madsen brugte til sin Gård i
 » Mariager og solgte andensteds, at ligge under Lunekjær, som
 » Hans Lykke skulde beholde, og ikke besynderligen undtages

»fornævnte Bols-Enge, som findes og ere liggende udi Lunekjær, og ikke udaf for^{ne} Enge, som Skiftebrevet undtager, — sammeledes og efter Hans Lykkes Skiftebrev, lydendes, at »han skulde beholde Sundskoven med sin Længde og Bredde »og 3 Bol liggendes på Havnø med deres Tilliggelse, og ikke »benævnes udi samme Skiftebrev besynderlig for^{ne} Langholt »etc. heller Bols-Enge, som findes og ere liggendes udi Visborg Mark etc., sammeledes og efter for^{ne} Vidnesbyrd, som »meste Part og bedst vidne, det Langholt haver været brugt »for Fællig til Visborg Gård og By, til Kronen og til Kirken »og alle Ejere derudi, og er så indvardt med Lavhævd, som »forskrevet stander, burde for^{ne} Hans Lykkes Arvinger at »nyde og beholde Sundskov med sin Længe og Brede for et »frit Enemærke, men Langholt, Tranbækholt og Egebergholt, »som Hans Lykke haver derudover indvardt for Endel, bör »at blive Fællig til Visborggård, til Kronen og Kirken og til »alle Ejere udi Visborg By. — Sammeledes og om de Bols- »Enge, liggende udi Lunekjær, som ere Visborggårds Endel »og ikke benævnes udi Hans Lykkes Skiftebrev, dennem bör »for^{ne} Munk Jensens Börn at nyde, bruge og beholde efter »deres Skiftebrevs Lydelse, og den Lavhævd, som for^{ne} Hans »Lykke givet haver på fornævnte Langholt, Tranbækholt, »Egebergholt og Bols-Enge, bör magtesløs at være og ej nogen »Tid at komme fornævnte Munk Jensens Börn, Kronen, Kirken eller andre Ejere udi Visborg By til Skade eller Forfang efter denne Dag¹). Til Vidnesbyrd hænge vi vore Indsegle nedenfor dette Brev. Givet År, Dag og Sted, som »forskrevet stander.« — Herunder 6 Segl.

En Søn af denne Peder Lykke til Demstrup er rimeligvis den Hans Lykke til Havnø og Eskjær (i Salling), som døde 1555 og ligger begravet i Grinderslev Kirke. Se »Da. Atlas«, IV., S. 745 og 750, på hvilket sidste Sted »Gavnø« må være en Trykfejl for Havnø²). På hans Tid har Havnø altså været bebygget som Herregård; men det er langt senere,

¹) Herved ophævedes altså også Kanslerens Dom, der efter sit Lydende kun skulde gjælde så længe, som Hans Lykkes ovennævnte Lavhævd stod ved Magt.

²) Hos Trap (2den Udg.) V., S. 370 står 1553.

at denne Gård har fået sin nuværende Størrelse på Visborggårds Bekostning, da begge Gårdene efter i nogen Tid påny at have været samlede, efter Oberst Andr. Arenstorffs Død (omtr. 1764) bleve adskilte for at deles mellem hans Efterladte; da bleve de næmlig først gjorte lige på Ejendom og Hartkorn.
